

Lunds Universitet
Litteraturvetenskap SOL
Handledare: Kerstin Bergman
2009-01-15

Marie Wilhelmsson
SSLK01
C-uppsats

Olika möjligheter till karaktärsskildring i bok och film?

En studie av *Sandor slash Ida*

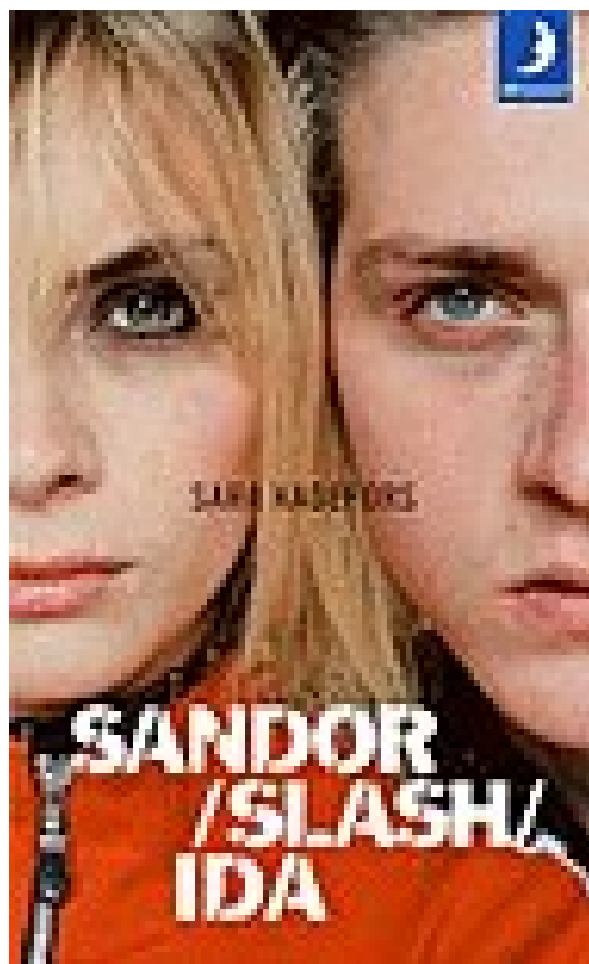

Bild 1: Bokomslag till pocketutgåvan, baserat på filmaffischen.

Hon är snygg och populär.

Han är en nobody.

Hon bor mitt i Stockholms City.

Han i en håla utanför Göteborg.

Hon sitter i timmar på café med sina polare,

Han ägnar all tid åt dansen.

Hon har tröttnat på sex,

Han är oskuld.

Hon kallas för bimbo,

Han för böggjäväl.

Hon hatar sitt liv.

Han hatar sitt liv.

Hon heter Ida,

Han Sandor (Kadefors, 2001).

Innehållsförteckning

1. Inledning	s.2
2. Bakgrund	s.2
3. Syfte och frågeställning	s.3
4. Metod	s.3
5. Teori	s.3
6. Analysresultat: karaktärsskildring	s.8
6.1. Handling	s.8
6.2. <i>Sandor slash Ida</i> – romanen	s.9
6.2.1. <u>Sandor</u>	s.9
6.2.1.1. Humör	s.10
6.2.1.2. Känslor	s.12
6.2.1.3. Sandors sociala roll och andras förväntningar på honom	s.13
6.2.2. <u>Ida</u>	s.15
6.2.2.1. Humör	s.16
6.2.2.2. Känslor	s.16
6.2.2.3. Idas sociala roll och andras förväntningar på henne	s.18
6.3. <i>Sandor slash Ida</i> – filmen	s.18
6.3.1. <u>Sandor</u>	s.19
6.3.1.1. Humör	s.19
6.3.1.2. Känslor	s.20
6.3.1.3. Sandors sociala roll och andras förväntningar på honom	s.20
6.3.2. <u>Ida</u>	s.21
6.3.2.1. Humör	s.21
6.3.2.2. Känslor	s.21
6.3.2.3. Idas sociala roll och andras förväntningar på henne	s.22
7. Avslutande diskussion	s.23
Källförteckning	s.27
Bilaga 1: Idas sista brev till Sandor	s.28

1. Inledning

En dag träffas Sandor och Ida på en chatt på nätet. Han, en lite bortkommen balettdansör från Göteborg. Hon, en partytjej från Stockholm som egentligen vill vara någon annan. Så börjar de bägge en resa in mot sig själva och mot varandra (Koljonen, 2005).

Att jag har valt just *Sandor slash Ida* (2001) är mycket eftersom jag är fascinerad av ungdomslitteratur och ungdomsfilm. När jag hör titeln tänker jag direkt på filmen *Sandor slash Ida* (2005), trots att det var boken som kom först och som sedan blev filmatiserad. Filmen regisserades av Henrik Georgsson. Överlag tittar jag hellre tittar på film än läser, men om man har en titel som finns både som bok och film, blir det lite mer intressant. Oavsett vilken ordning man tar det i, boken först eller filmen först, skapar man automatiskt en jämförelse mellan dessa båda medier. Det är när man börjar jämföra som det hela blir riktigt spännande! Det är detta fenomen som jag har tänkt arbeta kring i den här uppsatsen.

2. Bakgrund

Filmen *Sandor slash Ida* (2005) är baserad på en prisbelönt ungdomsbok skriven av Sara Kadefors. Boken gavs ut 2001, och för denna belönades Kadefors samma år med August-priset i kategorin barn- och ungdomslitteratur. Fyra år senare filmatiserades boken, och den hade premiär 4 februari 2005. Man vet inte om Kadefors tänkte sig att boken *Sandor slash Ida* skulle bli filmatiserad. Att Kadefors är intresserad av film och manus är dock känt, då hon nuförtiden jobbar mycket med att skriva manus för TV-serier och film. Just arbetet med att skriva för film är något som kräver mycket jobb. Inte minst vad gäller karaktärerna.

Romanen och filmen är en kärlekshistoria där vi får möta Sandor och Ida, två ungdomar, som en dag träffas i ett chattrum. Tycke uppstår och deras relation utvecklas. Sandor och Ida presenteras som två väldigt olika personer, men underliggande är de mycket lika varandra. De (o)likheter som finns mellan karaktärerna aktualiserar frågor som rör karaktärskapande och karaktärer inom fiktionen. Eftersom berättelsen om Sandor och Ida finns både som roman och film, lämpar den sig särskilt för jämförelser mellan olika medier. Att se hur karaktärerna skildras i de olika medierna och helt enkelt lära känna Sandor och Ida bättre, var något som jag ville gå in på ett djupare plan.

Tidigare forskning på just detta område finns inte, däremot finns en del skrivet om filmatisering av romaner. En del av detta som jag funnit relevant presenteras nedan i teoriavsnittet. Filmen och boken har använts tidigare i uppsatser och dylikt, men ingen har gjort just en karaktärsskildring.

3. Syfte och frågeställning

Mitt syfte med den här uppsatsen är att jämföra karaktärerna i romanen och filmen *Sandor slash Ida* för att komma åt vilka möjligheter som finns när det gäller karaktärsskildring i de olika medierna. Min frågeställning är enligt följande:

- Skiljer sig huvudkaraktärerna åt mellan romanen och filmen, och i så fall på vilka sätt?

För att kunna svara på min frågeställning vill jag jobba med underfrågor för att kunna uppnå syftet med uppsatsen:

- Hur lär vi känna huvudkaraktärerna i romanen respektive filmen när det gäller känslor, humör, deras sociala roll och andras förväntningar på dem?

Min förhoppning är att resultatet av uppsatsarbetet också ska bli något som jag kan använda som gymnasielärare, i framtida undervisningssituationer, exempelvis för att diskutera filmatisering av romaner eller karaktärsskildringar i romaner och filmer.

4. Metod

Det jag vill göra för att uppnå syftet är en närläsning där karaktärsskildringen i de två verken jämförs utifrån vissa element; känslor, humör, social roll och andras förväntningar. Jag ämnar även undersöka hur karaktärerna gestaltas i respektive media, det finns således även ett komparativt element. För att det inte ska bli rörigt för läsaren har jag valt att redovisa resultatet uppdelat, det vill säga boken för sig och filmen för sig. De blir alltså behandlade som två olika verk. I den avslutande diskussionen kommer jag däremot ”slå ihop” de båda verken och diskutera dem tillsammans.

5. Teori

Teoriavsnittet innehåller presentationer av olika fakta och begrepp som är viktiga för uppsatsarbetet. Filmatisering, adaptation och karaktärsskildringar är något av det som tas upp under denna rubrik.

I artikeln ”Varför filma en bok?” (2003) inleder Roger Wilson med att skriva om hur mycket filmbranschen älskar böcker. Enligt Wilson är det så eftersom böcker är en fantastisk källa att stjäla idéer, karaktärer och kända varumärken från. Han menar även att arbetet med att göra ett fungerande filmmanus av en bok är en lång och svår process. Litteraturens fria värld krockar med filmindustrins strikta krav och ofta blir det en besvikelse för den som läst boken och sedan ser filmen. Filmatiseringen blir platt, intetsägande och stympad. Händelser tas bort eller kortas ner. Ibland blir det dock tvärtom, menar Wilson. Då försöker man få med

så mycket som möjligt i filmen, så händelser staplas på händelser. Då utvecklas inte själva undertexten, det vill säga man får inte reda på varför saker händer och vad konsekvenserna blir efteråt (Wilson 2003, s13).

När Wilson intervjuar författaren Mats Wahl, som bland annat skrivit ungdomsboken *Vinterviken* (1993) som filmatiserades 1996, beskriver Wahl processen enligt följande:

Jag brukar säga att film är ett enkelt litet medium. Att själva filmmakandet är som att ta en vanlig bondkatt och försöka stoppa in den i en ordinär tändsticksask. Vilket innebär att man får hemställa en massaker på den stackars katten – den älskade kissemissen – och det som blir kvar där i tändstickasken är en tand, några morrhår och en bit av svansen (Wahl enligt Wilson 2003, s14).

Wilson diskuterar också begreppet *adaption*, det vill säga när man baserar ett filmmanus på redan existerande litteratur, tillsammans med Charlotta Denward som är producent på Filmlance i Stockholm. Hon tror att adaptioner är svårare att skriva än originalmanus. Hon menar att man lätt låser fast sig i originalet, vilket gör det svårt att få fram det konstnärliga. Denward säger även att det är vanligt att man tappar bort sig i detaljer. Det kan vara detaljer om karaktärer och händelseförlopp. Om man tappar bort sig är det lätt att man missar att lägga koncentrationen på det som är viktigt; tonen och budskapet (Wilson 2003, s15).

Kjell Sundstedt skriver i *Att skriva för film* (1999) om manusarbetets möjligheter och svårigheter utifrån praktiska erfarenheter. Boken följer manusprocessen från idé till slutmanus och den behandlar både lyriskt och dramatiskt filmberättande. Sundstedt har under närmare trettio år arbetat med manus som filmklippare, dramaturg, regissör, pedagog och manusförfattare. Trots att boken främst handlar om film och dess karaktärer, kan man ändå dra paralleller och använda den för att beskriva även litterära karaktärer.

Sundstedt menar att om man ska ha med människor i en filmberättelse är det viktigare vilka karaktärer som är med, än vad som egentligen händer. Beroende på vilken typ av film det handlar om är dock karaktärens identifikationsnivå, det vill säga hur lätt eller svårt det är att lära känna karaktärerna, varierande. I så kallade *vem vinner-historier* blir intrigen lätt viktigare än karaktärerna (Sundstedt 1999, s164–165). Trots detta kan *Sandor slash Ida* betraktas som en vem vinner-historia med andra motiveringar. Exempelvis bygger vem vinner-historien på den klassiska dramaturgiska strukturen där ofta två krafter eller viljor står emot varandra. Kampen mellan krafterna leder till en slutlig uppgörelse där det avgörs vem som segrar eller förlorar. Intrigen är stommen i de flesta filmberättelser, men om karaktärerna saknas går det för fort mellan händelserna och det känns tomt (Sundstedt 1999, s164–165).

I samband med att karaktärer diskuteras brukar frågan om trovärdighet dyka upp. Det finns, enligt Sundstedt, ingen allmän sanning om trovärdighet och beroende på vilken film man vill göra, finns det olika typer av karaktärer.

En karaktär kan födas på två sätt:

1. Grundidén/intrigen skapas och ur den formas karaktären.
2. Karaktären föds och ur den formas intrigen.

Det ena är inte ett bättre sätt än det andra, utan en blandning är troligen den bästa och de förutsätter varandra (Sundstedt 1999, s165).

En filmkaraktär formas utifrån många olika aspekter. Eftersom flertalet filmer är handlingsbaserade är det ofta genom just handlingen, situationerna som uppstår i berättelsen, som karaktären formas. Möten och relationer är också karaktärsskapande, och även hur karaktären reagerar på dessa situationer och relationer är väsentliga delar i vad som formar en karaktär. Klädsel och utseendet spelar givetvis också roll (Sundstedt 1999, s165). Utseendet kan brytas ner i tre delar: ansiktet, kroppen och kläderna. Ett visst utseende gör att tittaren/läsaren direkt bildar en uppfattning om karaktären. Om man frångår normerna gällande karaktärens utseende blir det inte bara märkbart, utan även väldigt meningsfullt (Butler 2007, s56). Dialogens utformning, exempelvis karaktärens förhållande mellan vad som sägs och görs för skapandet av karaktären, spelar roll. Karaktärens namn spelar också en större roll än vad man först kanske tror (Sundstedt 1999, s165). Namnet särskiljer karaktären från de övriga i berättelsen. Det kan dessutom plocka fram betydande karaktärsdrag för tittaren eller läsaren. Ett namn ger mycket information om personen, som många inte tänker på från början. Ett namn bär även på kulturella betydelser (Butler 2007, s56).

I början av en film är karaktärens utgångsläge bra eftersom publiken då vill träffa och lära känna karaktärerna. Det är under detta första möte som ett tycke ska uppstå. Givetvis kan detta förhållande mellan publik och karaktär utvecklas och även förändras med tiden (Sundstedt 1999, s165–166).

Karaktärer är alltså olika och de har olika funktioner. Det finns olika tankar om hur mycket åskådaren ska eller behöver veta om dem. Somliga berättelser kräver att man kan gå runt karaktären och se på den från olika vinklar mångdimensionellt. Detta kallas för en sammansatt eller öppen karaktär. Motsatsen till denna är den slutna karaktären, som har få men markanta karaktärsdrag. I en och samma berättelse kan det finnas både öppna och slutna karaktärer, vilket kan ge berättelsen en viss charm. Att lära känna karaktärerna är viktigt, inte minst så är det första intrycket och vad man som läsare eller tittare då lägger märke till betydelsefullt. Även de speciella särdragen som man känner igen är viktiga. Dominanta

särdrag kan fungera som nyckeln in i karaktären. Sundstedt liknar processen vid att skala lök; man börjar med det yttersta lagret och sedan går man djupare och djupare. Som manusförfattare måste man känna igen huvudkaraktärens grundkrafter för att kunna göra en levande gestaltning. Det behövs ett äkta och levande förhållande till dem. Man måste däremot inte förstå karaktärerna fullt ut, vilket gör att man som manusförfattare kan skriva om exempelvis psykopater även om man inte vet exakt hur de fungerar (Sundstedt 1999, s166–168).

Enligt Sundstedt behöver man inte säga allt om en karaktär för att publiken ska uppleva den som sammansatt. Helheten behöver inte mängder av information och om manusförfattaren istället presenterar ett fåtal mer specifika karaktärsdrag, överlåts mer åt publiken. Då lägger nämligen publiken själv till andra karaktärsdrag, oftast utifrån schablonbilder, och på detta vis skapas en fiktiv karaktär. Karaktären har då fått både författarens och publikens touch, och känns mer äkta. Detta gör vi även i verkligheten med människor vi möter. Utifrån få kunskaper om en människa skapar vi en helhetsbild. Ibland kan det bli felbedömningar men ofta stämmer det ganska väl. Förutfattade meningar gör att vi skapar dessa helhetsbilder (Sundstedt 1999, s169).

Kombinationsmöjligheterna är oändliga när det gäller en karaktärs uppbyggnad. Sätten man lär känna karaktärer på kan också variera. Som publik kan man ställa frågor för sig själv som är intressanta. Det kan exempelvis handla om vad karaktären vill innerst inne, om han/hon har några drömmar eller ambitioner, vill vinna någons kärlek eller vill finna meningen med sitt liv. Att närma sig karaktärerna som om de vore helt främmande kan vara nyttigt, liksom att fokusera på de små individuella särdragen, vilka kan göra karaktärerna färgstarka och mångsidiga. Ett av de viktigaste momenten i en vem vinner-historia är att uppnå närkontakt mellan publik och huvudkaraktärer. Publiken ska i första hand identifiera sig med karaktärens känsloliv (Sundstedt 1999, s173–174). En del kallar vem vinner-historiens dramaturgi för en *psykologiserande dramaturgi*. I hög grad bygger den på en stark publikidentifikation med främst huvudkaraktärerna (Sundstedt 1999, s170).

Sundstedt berättar om hur viktigt det är med ”vita fläckar” hos karaktärerna. Med vita fläckar menas att det finns något mer än det vi ser och förstår. Dessa vita fläckar ger utrymme för publiken att projicera sina egna känslor, slutsatser och motiv på karaktären. Samtidigt som tittaren/läsaren vill veta mycket om karaktären behöver det finnas något som förblir ovisst. Om man vet allting om karaktären blir den i samma ögonblick ointressant. De vita fläckarna måste bevaras för att publiken ska få utrymme för egna tankar och fantasier. Detta låter som en naturlig sak i filmer och böcker, men om man tänker efter menar Sundstedt att det även

fungerar så i vår vardag. Vi vet inte allt om personerna i vår närhet. Vi vet mycket, men inte allt. Detta gör i fiktionssammanhanget även att karaktären egentligen inte går att förstå fullt ut, vilket i sin tur leder till att man tar med sig karaktärens beteende och funderar över det en tid efter att filmen eller boken är slut för att få mer klarhet (Sundstedt 1999, s177–178).

Orkestrering innebär att olika karaktärer behöver kombineras för att det inte ska bli enformigt. Varje karaktär ska vara en funktionell och aktiv del av berättelsen. Sundstedt förklarar orkestrering som ett försök att skapa en övergripande tanke när det gäller sammansättningen av karaktärer. Det är sällan det går att tilldela varje karaktär enbart en funktion, så ofta har de flera funktioner. Varje funktion har en mall, men dessa mallar kan bli farliga om karaktärerna bara blir statiska funktioner som sedan enbart finns i förhållande till intrigen, och som försvinner när de gjort sina funktionella insatser. Sundstedt menar därför att det är viktigt att komma ihåg att flera olika funktioner kan finnas i en och samma person (Sundstedt 1999, s181–182).

Det finns många olika typer av karaktärer. Huvudkaraktären är oftast den karaktär som dominerar händelseförloppet. Han/hon är även ofta ”den goda människan”, den karaktär som publiken identifierar sig med och tar ställning för. I vem vinner-historiens uppbyggnad är det viktigt att se karaktärsfunktionen som utvecklande, det vill säga att man ser att karaktärens funktion har en tydlig utveckling. Redan Aristoteles menade att handlingen för huvudkaraktären ska innebära en förändring, från gott till ont, från lycka till olycka, och så vidare. Innebörden förvandlar huvudkaraktärens öde. I det klassiska dramat ska huvudkaraktären helt enkelt utvecklas. Han/hon behöver det för att kunna nå sitt mål och bli ”mogen” för dramats slutstrid. Denna mognadsprocess går att se i många verk (Sundstedt 1999, s182).

Även i en berättelse med en relativt enkel intrig kan man under ytan ofta finna stora livsfrågor. Karaktärens utveckling mäts ofta i vad som görs och inte i vad som sägs. Handlingen är alltså det avgörande, åtminstone i vem vinner-historien. I dessa historier är huvudkonflikten och huvudkaraktärens utveckling de centrala och styrande faktorerna. Utifrån detta byggs hela berättelsen. Dramat skapar eller tvingar fram en förändring hos huvudkaraktären. Personutvecklingen behöver inte heller alltid vara i en positiv riktning (Sundstedt 1999, s184–185). Sundstedt skriver även att huvudkaraktären oftast är den karaktär som har den största personliga utvecklingen och som bär berättelsens moraliska frågeställning (Sundstedt 1999, s186–188).

I en berättelse är det inte alltid lätt att säga vem som är huvudkaraktär. Huvudkaraktären behöver inte vara en individ utan flera (Sundstedt 1999, s186-188). I *Sandor slash Ida* är det tydligt att författaren vill att både Sandor och Ida ska fungera som huvudkaraktärer.

6. Analysresultat: karaktärsskildring

Detta avsnitt är uppdelat på ett sätt som ska göra det enklare för läsaren att följa den röda tråden. Först kommer en presentation av bokens och filmens handling. Boken och filmen skiljer sig åt på vissa delar, men det är själva grundhandlingen, intrigen, som är väsentlig. Efter det följer karaktärsskildringen, vilken det läggs mest fokus på. För att det inte ska bli rörigt och för att de olika verken ska behandlas som två skilda medier, presenteras de var för sig, boken först och därefter filmen. Både likheter och skillnader kommer att tas upp. För att få fram skillnaderna karaktärerna emellan kommer karaktärerna presenteras var för sig. Karaktärerna analyseras utifrån de element som presenterats ovan; humör, känslor, social roll och andras förväntningar på dem.

6.1. Handling

Bokens och filmens handling kretsar kring Sandor och Ida. Sandor bor i Göteborg och han dansar balett. Förutom sin granne Tobbe, som bara är intresserad av vetenskap och inte är så bra på att konversera, har Sandor inga kompisar. En del killar i skolan kallar Sandor för böj, förutom när han spelar fotboll, för det är han ganska bra på, trots att han går på balett. Ida bor i Stockholm och är en partytjej. Susanne och Therese är hennes bästa vänner och tillsammans skolkar de, super på fester och går ut och dansar. I skolan är de omtyckta av killarna, men de flesta andra tjejer ogillar dem.

Både Sandor och Ida har problem och dessa problem har de svårt att dela med andra. För att söka stöd och få någon att prata med söker de sig till ett av alla chattrum som finns på Internet, och där träffas de utav en slump. De bygger upp en relation och börjar maila med varandra. Det går så långt att de till slut bestämmer sig för att träffas i verkligheten. På chatten och i deras mailkontakt finns inga problem, men ute i den fysiska verkligheten blir deras förhållande allt annat än friktionsfritt. De är lika men ändå så olika.

De flesta av händelserna förekommer både i boken och i filmen, men det är vissa delar som skiljer sig åt. Slutet är annorlunda. I boken är Sandors dansuppvisning i Stockholm. Vanja och Ida som blivit vänner efter en lång tid av osämja, går dit tillsammans. När Ida försöker förklara för Sandor efter uppvisningen hur hon har förändrats är Sandor hård mot henne och

hon springer därifrån. Vanja, som följde med henne till dansuppvisningen väntar utanför och de går iväg tillsammans. Då kommer Sandor springande. De reder ut allting och en kyss blir till flera.

I filmen är uppvisningen i Göteborg. När Idas mamma ser artikeln om Sandors dansuppvisning övertalar hon Ida att åka dit. Även här söker hon upp Sandor efter uppvisningen, han är hård mot henne, precis som i boken. Plötsligt kommer Christina fram och vill hälsa, då går Ida sin väg. När Sandor står kvar med familjen och Christina ber han plötsligt om ursäkt till Christina och springer sedan iväg, efter Ida. Han hinner upp Ida på tåget, de blir sams och kysser varandra. Plötsligt åker tåget iväg. De skrattar tillsammans och kysser varandra igen.

6.2. *Sandor slash Ida* – romanen

I detta avsnitt följer en analys av de båda huvudkaraktärerna; först Sandor sedan Ida.

6.2.1. Sandor

Bara genom att få reda på denna karaktärs namn väcks intresse. Det är ett annorlunda namn som från början gör att man förstår att han på något sätt har utländska rötter. Butler beskriver att namn särskiljer karaktären från de övriga i berättelsen (2007, s56). Detta stämmer definitivt in på Sandor. Namnet ger dold information om honom som man inte tänker på från första början. Om man inte har hört namnet tidigare vet man kanske inte säkert om det är ett flick- eller pojknamn, men tack vare bokens framsida och handling är det inte särskilt svårt att gissa.

Sandor bor med sina föräldrar och två syskon. Hans två äldre syskon har slitit sig loss från föräldrarnas kontroll, men Sandor är fortfarande kvar i mammans järngrepp vad gäller baletten. Mamman har själv dansat balett på hög nivå, men en dag tog det stopp. Hon var inte bäst längre, blev inte uttagen till större uppsättningar och kunde inte fortsätta med dansen. Hennes misslyckande gör att hon är väldigt fixerad vid Sandors dans, då han verkligen har talang. Sandor vet att han är bra, men han gillar inte att vara under mammans kontroll. När han börjar lära känna Ida börjar han även lära känna sig själv och denna utveckling är väldigt tydlig från början till slut. Han gör revolt mot sina föräldrar, egentligen främst mot mamman, och slutar med balett helt och hållet. När helgen i Göteborg tillsammans med Ida river upp en hel del känslor och inte alls går som planerat, går det flera veckor utan att Sandor och Ida pratar med varandra. Under denna period går det upp för Sandor att han faktiskt saknar dansen. Han vågar göra vad han vill på egna villkor, inte mammans. Han börjar ta lektioner i

smyg, utan mammans vetskap, och en dag kommer ett brev hem i brevlådan som avslöjar honom; gymnasieantagningen till balettskolan. Mamman blir jätteglad och för första gången på länge är de två sams.

När Sandor har sin dansuppvisning i Stockholm får läsaren ta del av alla Sandors egenskaper, och det är här som utvecklingen verkligen nått sin höjd. Han går från att vara en väldigt osäker kille som egentligen inte vet vad han vill och istället styrs av andra, främst sin mamma, till att bli en självständig kille som väljer vad han ska göra med sitt liv. Genom att börja dansa på sina egna villkor och av egen fri vilja, finner han även där mycket glädje, vilket i sin tur bidrar till att stärka hans självförtroende. Förmodligen var Sandor egentligen en ganska stark person hela tiden. Han har vant sig vid att bli kallad för bög varje dag, vid att vara utan många kompisar och vid att bli trakasserad för att hålla på med ”fjollig” balett. Ändå har han fortsatt!

6.2.1.1. Humör

Sandor framstår som den tyste och osäkre, som inte riktigt vågar säga ifrån. Därför är också hans humör väldigt svårt att utläsa. Trots detta kan man se att Sandors humör är skiftande. I början av boken är han passiv och vågar inte säga ifrån när han blir mobbad och kallad för ”böggjävvel”. Han gör vad han kan för att undvika grabbgänget som mobbar. Ett exempel är då han ska ta bussen och hoppas att Babak och Valle inte ska sätta sig vid honom. Då blir det oftast problem. ”Han kryper ihop, som om det skulle göra honom osynligare. Lutar huvudet mot den kalla rutan och låtsas sova. Inte särskilt trovärdigt. Vem skulle somna så obekvämt [...]? Men det är det bästa han kan komma på. Han sitter alldeles stel och väntar på att de ska passera honom.” (Kadefors 2001, s.10).

I mitten av boken, ungefär då han börjar gå på fest, får möta Ida på riktigt, slutar med dansen och börjar spela fotboll istället, har Sandor ett väldigt temperamentsfullt humör. Ett exempel är då han, visserligen i sina tankar, visar ett aggressivt humör mot sin pappa. Pappan tycker det är onödigt att ta kontakt med en helt främmande person på nätet. Han/hon kan ju faktiskt vara precis vem som helst och det finns så mycket mer vettigare saker att lägga sin tid på. När Sandor säger att Ida är hans kompis, svarar pappan med att han tycker det är vettigare med verkliga vänner. Det är Sandors tankar därefter som visar på en humörförändring; ”Jaså, det tycker du, din fucking gubbgjävvel! *Du tycker det!*? Han skulle vilja slå pappa på käften som inte ens reflekterat över att Sandor inte har några vänner. Eller ännu värre, att han *har* reflekterat men inte tänkt på möjligheten att det inte är självvalt”. (Kadefors 2001, s81).

Ett annat exempel under den här perioden är då han och Tobbe blir bjudna på en fest, som sedan visar sig vara ett test bara för att ta reda på om Sandor är bög eller inte. Sandor är glad över inbjudan och är även glad över att Tobbe följde med. Ju längre festen lider, desto mer irriterad blir han över hur Tobbe betar sig, trots att han egentligen inte gör någonting. ”Sandor känner hur irriterad han är. Jävla typ som bara hänger sig på. Jävla typ som varken har med sig sprit eller har vett att klä upp sig.” (Kadefors 2001, s121–122). I själva verket är det Sandor som sviker Tobbe och lägger inte en sekund av sin tid på honom. När Sandor står och dansar med en tjej och Tobbe vill gå hem går han upp på golvet och berättar det för Sandor. Hans försök till att överrösta musiken gör att han blir tvingad att skrika. Sandors reaktion är aggressiv och uppenbart sårande för Tobbe. ”Gå hem då om du vill det. Stick! Vad har jag med det att göra?’, fräser han.” (Kadefors 2001, s122).

Det kanske tydligaste exemplet på Sandors humörkurva är under Idas besök i Göteborg. Precis innan de skulle ut på fest har Ida ett obekvämt samtal med Sandors mamma. Mamman har aldrig gillat Ida och hon säger att Ida förstört för Sandor och att det är hennes fel att han slutat med balett. Ida blir arg, sårad och ledsen och betar sig underligt mot Sandor under hela kvällen. Hans aggressiva humör är direkt riktat mot Ida, efter att Ida påstått att Sandor inte ens vill ha henne där. ”Jag ser ju vad du tänker, Sandor!’ grimaserar Ida. [...] Vad fan har jag släpat hit den där bitchen för?’ ’Håll käften!’ skriker han. ’Du...du snackar bara skit!’” (Kadefors 2001, s246). När Ida sedan bestämmer sig för att strunta i allting och förstöra så mycket som det bara går, blir allting ännu värre. Hon strular med Babak framför ögonen på Sandor och han går lugnt fram och säger att han tänker gå hem. Babak knuffar till honom och frågar vad han håller på med. På några sekunder är alla samlade runt omkring och vill se vad som händer. De kallar Sandor för bögjävel och bildar en ring runt honom. Händelsen är lite av en vändning för Sandors humör och personlighetsutveckling.

Det blixtrar till i de mörka ögonen. ”Jag orkar inte höra det där mer”, säger han dovt. Ida blir med ens nykter. De andra hajar också till: ”Det var som fan...” Sandor bara står där, som förstenad, med knutna nävar. ”Vad man kan va hård då!” kaxar knuffaren. ”Är det bruden du stajlar för? Hon vill väl inte va med en bög, fattar du väl!” Då händer något med Sandor – Ida bara stirrar. Hela han förvandlas till ett ilsket djur, redo för anfall! ”Håll käften, din jävla... svartskalle!” frustar han. I nästa sekund slår han med knytnäven rakt över ansiktet på knuffaren. Hårt. Killen ramlar ner på golvet. Det blöder ur munnen på honom. (Kadefors 2001, s248).

I slutet av boken, då Sandor börjar med dansen igen, hittar sig själv och får kontroll över sina känslor för Ida, börjar hans humör bli lugnare igen. Denna gång är det dock på ett positivt sätt. Han är inte aggressiv, men vågar säga ifrån om något händer. Han vågar uttrycka sig och

är mer trygg i sig själv. Ett lysande exempel är då Ida kommer och tittar på hans dansuppvisning i Stockholm. Hon vill be om ursäkt och står framför honom helt sårbar. Hon hade hoppats att Sandor skulle förlåta direkt, men dialogen är stel i början. Hon berömmar honom för den fantastiska dansen och det enda han får fram är ett tack. Precis när Ida vänder sig om för att gå får han fram vad han vill säga; ”Så nu när det gått så himla bra för mej har du ingen lust att trampa på mej längre?” (Kadefors 2001, s278). Den meningen gör att Ida stannar kvar och deras dialog förlängs ytterligare. Att han inte släpper henne gör att han får fram mer av det han burit på så länge. ”Om du undrar varför jag inte riktigt litar på dej...” Han gör en paus. Sväljer. ’...så kanske du inte fattar hur det känns att bli förnedrad och sviken.’ [...] ’Jag var helt knäckt efteråt, vågade inte lita på nån på jättelänge. Jag tänkte att alla tjejer var som du, lika jävla opålitliga och elaka.’” (Kadefors 2001, s.279-280).

Sundstedt (1999, s182) berättar om hur huvudkaraktären ska utvecklas i det klassiska dramat, han berättar även att redan under Aristoteles tid menade man att handlingen för huvudkaraktären skulle innebära en förändring. innebörden förvandlar huvudkaraktärens öde, vilket man definitivt kan säga om denna berättelse.

6.2.1.2. Känslor

Mycket av vad läsaren får reda på i boken handlar om känslor. Man får följa karaktärerna både genom deras chattande, mailande och dialoger, samt genom en berättarröst som förklarar vad karaktärerna känner, tycker, hoppas och gör. Hade boken skrivits i jagform utifrån en av karaktärerna, hade man gärna valt att se vederbörande som huvudkaraktär. Nu är både Sandor och Ida huvudkaraktärer lika mycket, vilket stärker berättelsen och gör den mer intressant. Ur ett genusperspektiv är det också bra, då både tjejer och killar kan läsa boken och känna igen sig i de olika karaktärerna.

Många av händelserna i boken är känslosamma och Kadefors skriver på ett sätt som gör att läsaren verkligen lär känna karaktärerna på djupet. Känslor som kommer upp handlar om glädje, sorg, familjetrubbel och framförallt kärlek. Enligt Sundstedt (1999, s173-174) är ett av de viktigaste momenten i en vem vinner-historia att uppnå närkontakt mellan publik och huvudkaraktärer. I första hand ska publiken identifiera sig med karaktärens känsloliv. Man får inte reda på all information på en gång, utan i boken kommer detta stegvis.

Sandor säger inte särskilt mycket och framstår som en väldigt tyst och osäker person, men detta gör honom inte till en mindre känslsam person, det kanske till och med är tvärtom. Ett exempel är då han skriver till Ida och beskriver hur det var för honom första gången han hade

sex med sin danskompis Christina. Eftersom Sandor är oskuld är allting påhittat, men det vet inte Ida om.

Första gången med Christina var underbar. Vi var ute i skogen den dagen. Vinden var ljum och solen smekte våra kroppar. Vi närmade oss en äng full med blommor och vi stannade där för Christina ville plocka en bukett. Plötsligt la hon ner blommorna och vände sej mot mej. Vad är det? frågade jag men hon svarade inte. Hon började knäppa upp blusen, knapp efter knapp och långsamt föll den nerför hennes axlar. Under hade hon ingenting. Hennes nakna bröst blottades och jag hade ju sett dom förut men aldrig hade dom varit så vackra som nu. Vårtgårdarna var alldeles rosa. Sen tog hon av sej jeansen och sist underbyxorna. Till slut stod hon alldeles naken framför mej bland blommorna. Jag bara stod där och tittade. Hon kom fram och hjälpte mej av med kläderna. Sen la vi oss ner på gräset och hon tog min penis i handen och förde den mot sin vagina. Jag smekte hennes bröst. Sen penetrerade jag henne. Allting runtomkring försvann. Efteråt låg vi och höll om varandra i solen. Aldrig hade vi upplevt något så himmelskt och vi lovade att från och med nu ska vi vara tillsammans för evigt (Kadefors 2001, s89–90).

Vi får följa Sandors känslomässiga berg- och dalbana och på det sättet lär vi alltså känna honom ännu bättre. Den tysta kille som han är i skolan utan kompisar och inbjudningar till fester, är egentligen en person med väldigt mycket tankar och känslor. Han funderar mycket men har inte så många att dela sina funderingar och känslor med, inte förrän han träffar Ida på chatten. När Sandor skickar ett meddelande till Ida strax efter att han berättat för sin mamma att han aldrig någonsin tänker dansa balett igen, är ett bra exempel på det. ”Jag hatar, hatar, hatar det! att jag bara står där! Att jag inte protesterar och skriker att jag inte är en sån som dom tror! Bara står där... Jag måste vara världens mesigaste. Töntarnas tönt. Har huvudet fullt med tankar och idéer om hur allt borde vara, men ingenting blir verklighet, precis som vanligt. Fattar du, Ida, vilken idiot du mejlar med?!” (Kadefors 2001, s54). Eftersom Sandor och Ida till en början egentligen ljuger för varandra om *vem* de är kan det verka som att de inte lär känna varandra överhuvudtaget, men det enda de är ärliga med är sina känslor, och det är därför deras relation kan hållas levande mot slutet, även när allt verkar hopplöst.

6.2.1.3. Sandors sociala roll och andras förväntningar på honom

Vi vet inte allt om Sandor, mycket eftersom han är en tyst person. Enligt Sundstedt (1999, s169) behövs inte detta eftersom mer då överläts till läsaren. Det är en fördel att författaren presenterar ett fåtal specifika karaktärsdrag och att sedan läsaren lägger till egna karaktärsdrag, oftast utifrån schablonbilder, som i sin tur skapar en fiktiv karaktär. Genom att både författare och läsare blir delaktiga känns karaktären mer äkta.

Vad gäller Sandors sociala roll är han, som sagts tidigare, den tyste killen som inte vågar säga ifrån, åtminstone till en början. Eftersom han i början är väldigt osäker vågar han inte säga ifrån när han blir kallad fula saker och aldrig får vara med, men efter hand som hans självförtroende växer, växer även Sandor som person. Ett exempel är precis i början av boken då läsaren får bekanta sig med Sandor. Det beskrivs att bussarna ibland kör före avgångstid och hur han så många gånger fått springa efter och försöka få chauffören att stanna. ”Aldrig har han skrikit rakt ut och gett chauffören fingret, nej, det vore inte likt Sandor Farkas. Han är inte typen som sparkar på bussar och skriker fuck off, han är typen som tänker så” (Kadefors 2001, s5).

När han sedan börjar våga säga ifrån och säga vad han tycker finns det ett bra exempel från när Ida hälsar på i Göteborg och hela familjen sitter runt matbordet. Alla är intresserade av Ida och frågorna verkar aldrig ta slut. Sandor känner sig obekvämt och tycker synd om Ida. ”Är det förhör, eller?”, säger Sandor” (Kadefors 2001, s229).

Att bli mobbad blir en vardag och han vänjer sig helt enkelt vid att vara den som blir kallad för öknamn. Efter hand som han lär känna Ida blir han mer fixerad vid att bli som ”de andra”, genom att festa och spela fotboll. Han tror att det är vad som är ”rätt” att göra. Då duger inte hans enda vän Tobbe längre, och svek uppstår på löpande band.

Egentligen har Sandor inga förväntningar på sig från kompisar. Tobbe är en funderande person som gärna klarar sig själv. Tobbe tänker inte lika mycket på att passa in i gänget eller på kärlek så som Sandor gör. När Tobbe och Sandor är i skolan finns ett exempel som tyder på att Sandor och Tobbe är ganska olika, åtminstone vad gäller tjejer. ”Han går bakom en guppande rumpa prydd av glansigt åtsmitande tyg. Det är en sådan där rumpa som det är omöjligt att låta bli att titta på. Så fänigt. Fast han gång på gång försöker titta på något annat så vandrar blicken hela tiden tillbaka på rumpan. Stinas rumpa. Han kastar en blick på Tobbe som går bredvid. Tobbets ögon fastnar inte på rumpan. Tobbe tittar på allting utom på rumpan. Det är som om den inte finns” (Kadefors 2001, s37).

De som mobbar, Babak och Valle med flera, är osäkra på sig själva. Deras vardag blir också tryggare av att de vet att de alltid har en hållhake på Sandor. När det i slutet visar sig att det är Valle som är homosexuell, rörs det om ordentligt i gänget. Gänget är inte som vanligt längre och fotbollsträningarna börjar kännas meningslösa. ”Det är inte direkt tråkigt, men gemenskapen i gänget börjar kännas vardaglig. Det var länge sedan han tänkte efter innan varje mening som skulle sägas. Han är nästan som en av de andra, i deras ögon säkert mer än nästan. Det är bara att han känner avstånd. Någonstans ligger det kvar och gnager, att han

ändå inte är som dem” (Kadefors 2001, s258). Sandor har vänner för första gången på länge, men ändå känner han sig inte som en i gänget.

Idas förväntningar på Sandor är egentligen svåra att kalla för förväntningar. Oron inför när de ska träffas för första gången handlar mer om att de båda är oroliga för att det inte ska fungera så bra som det gör när de mailar. När de väl sitter på ett café i Göteborg får man följa deras tankar. ”Hon var rädd på tåget för vad som skulle hända på perrongen. Tänk om det skulle kännas fel direkt? Om han skulle vara så mycket töntigare än hon mindes om hon instinktivt skulle känna *nej*. Men när hon såg honom. Hon blev så glad att det spratt till och inte för att det *egentligen* spelar någon roll, men han såg ju riktigt cool ut” (Kadefors 2001, s223).

Den som egentligen har de högsta förväntningarna på Sandor, vilket dessutom är det som påverkar honom allra mest, är mamman med sina höga krav och sitt kontrollbehov. Ett tydligt exempel på hur dåligt han mår av hennes beteende är när han en dag kommer hem från dansträningen. ”Han stannar direkt på tröskeln. För där står hon parkerad framför honom med ett förväntansfullt leende i mungiporna. Obegripligt. Som om hon inte rört sig under alla de timmar han varit borta. Hur gör hon? Är det telepati? Röntgenblick? Mentalsjukdom? Ögonen lyser. ’Hej vännen? Hur gick det? Gick det bra? Fick du nån fason på dina cabriolés?’” (Kadefors 2001, s18–19). Efter en lång envägskommunikation avslutar hon med: ”Om man ska bli bäst måste man vilja till hundra procent.” (Kadefors 2001, s20).

6.2.2. Ida

Ida är en tjej som utåt sett inte verkar ha särskilt många problem. Hon bor mitt i kungliga huvudstaden, har två bästisar som hon kan prata med om allting, har lätt att få killar och är ute mycket i festsammanhang. Att hon hatar sitt liv tyder dock på problem, och de problemen ligger djupt. De ligger så djupt att inte ens tjejkompisarna Susanna och Therese känner till dem. Idas föräldrar är skilda. Pappan bor i USA och har startat ett nytt liv där med en ny fru. De har inga ekonomiska problem och Ida får pengar från pappan varje månad. Mer än så får hon emellertid inte. De träffas aldrig och pratar väldigt sällan i telefon. De känner inte varandra längre. Ida bor hemma hos sin mamma som är arbetslös och lider av depression. Hon skäms över sin mamma som inte ens kan ta hand om sig själv, än mindre om sin dotter. Det är snarare tvärtom; Ida agerar mamma till sin soffliggande mamma.

6.2.2.1. Humör

Ida har ett häftigt humör och det visar sig väldigt tydligt i bokform. Hennes ilska beskrivs grundligt och Kadefors har varit speciellt noggrann med dialogerna när Idas humör ska framställas. Idas ilska visas både verbalt och kroppsligt. Det är mycket svordomar, slag och släng med dörrar. Framförallt när hon bråkar med sin mamma blir det högljutt och många fula ord. Det blir även internt och känslösamt när mor och dotter bråkar. Ida tar gärna upp argumentet att hon tänker flytta till USA om inte mamma skaffar sig ett jobb och börjar ta hand om sig själv. Hon är inte rädd för att säga vad hon tycker och tänker rakt ut. Istället för att linda in det säger hon rakt ut till sin mamma att hon är värdelös. ”Jag förstår att pappa stack. För du är så jävla kass, vet du det? Du... fan, du pallar ingenting, inte jobba, inte städa eller... inte laga mat, ingenting. Inte ta hand om ditt eget barn ens! Jag fattar fan varför du ligger i sängen med näsan mot väggen, för du orkar inte med dej själv. Det skulle inte jag heller göra om jag var du, för du är helt jävla värdelös, hör du det? *Värdelös!*” (Kadefors 2001, s106).

Man märker dock att den tuffa attityden bara är en fasad då Ida alltid får dåligt samvete efteråt. Det dåliga samvetet visar sig även när hon bråkade med någon annan. Hennes granne Vanja är exempelvis en av hennes ovänner och deras relation är hård. På skolgården kallar Vanja henne för bimbo och Ida slår henne i ansiktet med knytnäven. Det är svårt att tänka sig att de blir bästa vänner mot slutet. Framför Therese och Susanne vill Ida hålla kvar den tuffa attityden, men väl hemma skriver hon till Sandor om hur mycket hon ångrar sig.

Jag vill bara skrika: Jag är inte sån här! Men det är klart att ingen skulle tro mej. Jag gör idiotgrejer som jag inte vill, alltid samma sak. Det bara händer. Varför? Varför? Helvete! Det bara snurrar. Shit! Jag förstår mej inte på mej själv. Det är som om jag bli nån annan. Är jag galen då? Är man riktigt riktig om man bara sabbar för sej själv? Det är som att jag inte vill att det ska gå bra. Tänk om jag blir som mamma... Jag vet inte vad jag ska göra för att ändra på hur allt är och verkar bli. Ida (Kadefors 2001, s56–57).

6.2.2.2. Känslor

Precis som Sandor har Ida väldigt mycket känslor inom sig. Hon kämpar med en hatkärlek till sin mamma. Mycket av dessa känslor delar hon med Sandor. ”Vi har inte snackat sen bråket igår. Jag hatar henne fortfarande, men vet också att det är synd om henne” (Kadefors 2001, s107). Hon kämpar även med en hatkärlek till sina så kallade bästisar.

Den pirriga känslan som dyker upp när hon tänker på Sandor är svår för Ida att få grepp om. Känslan blir ännu svårare att handskas med eftersom hon inte delar med sig av den. När

allting håller på att förstöras under helgen i Göteborg och hon kommer hem delar hon med sig av allting till sin mamma. Efter det, och efter en händelse då hennes mamma nästan dör, verkar deras relation bli mer stabil och ödmjuk. ””Vi får hjälpas åt, vännen. Lova mej det. Du och jag, Ida, vi måste hålla ihop”” (Kadefors 2001, s252).

Hatkärlek är även något som Ida känner inför sig själv. Hon hatar hur hon betar sig mot Sandor och hon hatar hur hon hämnas på Vanja. Hon hatar att hon låter sina bästisar köra med henne och bara utnyttja henne. Hon hatar att supa sig full och ligga runt med killar, men hon gör det för att komma bort från allt. Känslan av att tappa kontrollen och känslan av att ingenting spelar någon roll längre, är en befrielse för Ida, samtidigt som det egentligen bara leder henne djupare in i problemen. Ett exempel på detta är under helgen då hon är i Göteborg och hälsar på Sandor, och de precis har bråkat. Ida känner att ingenting spelar någon roll längre och då tycker hon att det är lika bra att förstöra så mycket det bara går. ”Hon hamnar i ett hörn med den där killen. Hon känner hans armar runt sig, hans händer på sin kropp, men bryr sig inte. Plötsligt är hans tunga i hennes mun. Det känns äckligt, men hon låter den vara där. Det enda hon tänker på är hur fel det är. Men det var ju det hon ville” (Kadefors 2001, s247). Hennes självförtroende är på ytan väldigt högt, men tittar man djupare är hon en tjej som är ganska osäker på sig själv och vad hon klarar av. Hon är inte så bra i skolan, men det är mest för att hon inte anstränger sig. Hon har drömmar om att börja rida, men hon vet inte om hon vågar. Hon och hennes mamma gick på en ridlektion och lagom till helgen då hon skulle hälsa på Sandor kunde hon berätta för honom att hennes dröm uppfyllts. ”Fan vad ont det gjorde i rumpan. Och om du verkligen måste veta så var jag bara ute på den där, vad heter det, sandplanen dom har och min häst promenerade runt fem minuter med mej på. Det var inte alls särskilt wild och crazy, om man säger så, men vadå, nån gång kanske jag kan galoppa över vidderna” (Kadefors 2001, s225). Idas känsloliv tar under romanens gång en rejäl vändning, vilket visas tydligt i brevet som hon skriver till Sandor för att be om ursäkt (Bilaga 1).

I Idas känsloliv finns det något mer än det vi ser och förstår. Detta kallas för vita fläckar, och Sundstedt (1999, s177-178) berättar om hur viktigt det är med dessa vita fläckar hos karaktärerna. Det ger nämligen utrymme för läsaren/tittaren att projicera sina egna känslor, slutsatser och motiv på karaktären. Dessutom gör det allting mer spännande. Om man vet allting om karaktären hade han/hon direkt blivit ointressant. De vita fläckarna är alltså nödvändiga för att publiken ska få utrymme för egna tankar och fantasier.

6.2.2.3. Idas sociala roll och andras förväntningar på henne

Idas sociala roll är att vara den som alla ser upp till. Hennes två bästisar frågar henne om råd och visar också upp en del avundsjuka gentemot henne. Ett tydligt exempel är då en av hennes vänner säger: ”Ja men hur kul är det att gå ut med dej, tror du? Hur snygg man än gör sej så är du alltid snyggare!” (Kadefors 2001, s8). Hon förväntas veta bäst hur man får killar och hur man får tag i sprit. Det är även på detta vis hennes vänner utnyttjar henne. Utan Ida hade de inte blivit bjudna på de häftiga festerna och de hade inte känt lika många killar. Ida är även tjejen som alltid förväntas vilja ställa upp när det är fest och när något ska hända. Om hon någon gång säger att hon inte känner för det, är det egentligen ingen som tar henne på allvar. Ett exempel är då Therese och Susanna blir förvånade när Ida säger att hon inte kan gå på en fest. ”Inte gå? Vad fan snackar du om? Vadå inte gå? Har du nåt roligare på gång, eller?” (Kadefors 2001, s61).

Att Ida har övertaget gentemot sina bästisar vet hon om, och det vet Therese och Susanna också. Det är därför de utnyttjar det lilla övertag de får då de får kunskap om Idas mammas depression. Deras vetskap om detta använder de för att ”tvinga” Ida att hämnas på Vanja genom att strula med hennes pojkvän. De vet att Ida absolut inte vill att någon ska veta om hur hennes mamma har det, och det utnyttjar de in i det sista. Genom att låta sig utpressas uppfyller hon deras förväntningar och hennes bimbostämpel blir ännu starkare. Även Ida har dock en gräns och allteftersom tiden går förstår hon att hennes så kallade ”bästisar” inte är något att ha. Mot slutet går de skilda vägar. De har minnen tillsammans men de kommer troligtvis inte skapa några nya. På skolavslutningen säger Ida hej då. ”’Ha ett bra liv.’ Ida skrattar till. ’Eller vad säger man?’ De ser förvånade ut. ’Men vi ses väl?’ De har inte setts på månader, lever helt separata liv. ’Nä det tror jag inte.’ De stirrar på henne, fiskliknande. ’Jo’, ändrar hon sig, ’vi kanske springer på varann nånstans’” (Kadefors 2001, s265–266).

Sandor har inga förväntningar på hur Ida ska vara, han vet bara att hon är det vackraste han någonsin har sett. När han står på perrongen för att möta henne hoppar hjärtat till när han ser henne. ”Hon är så ofattbart snygg. Det känns överkligt att den där vackra tjejen går omkring och söker med blicken efter just *honom*” (Kadefors 2001, s222).

6.3. Sandor slash Ida – filmen

I detta avsnitt följer en analys av de båda huvudkaraktärerna i filmen, först Sandor sedan Ida.

Filmen är 1 timme och 33 minuter lång. Under den korta tiden hinner man lära känna Sandor och Ida samt deras närmaste. En fördel i filmsammanhang är att man får hjälp i tolkningsarbetet av flera sinnen, främst hörseln och synen.

Skådespelarna som spelar huvudrollsinnehavarna Sandor och Ida är inga kända namn och man kan tänka sig att denna film är bådars debut. Med tanke på att vi inte sett dessa skådespelare tidigare är det inget som påverkar hur vi uppfattar karaktärerna i just den här filmen.

I filmen saknas berättarrösten. När vi får följa Sandors och Idas tankar hör vi istället deras respektive röster, vilket skapar en närhet och trovärdighet. Regissören har jobbat mycket med att så fort som möjligt presentera intrigen och de båda huvudkaraktärerna. Filmen innehåller inte särskilt mycket dialoger, den är ganska tyst på det sättet. Istället jobbas det mycket med ansiktsuttryck, kroppsspråk och musik.

6.3.1. Sandor

Tittaren möter allra först Sandor. Direkt försöker filmen presentera hans situation, hur han dansar balett och hur han blir mobbad. Detta är inget konstigt fenomen enligt Sundstedt (1999, s165-166), som menar att det är under det första mötet som tycke ska uppstå. Det är här som publiken är allra mest sugen på att lära känna karaktärerna. Sandors utseende är på sätt och vis överensstämmande med hur han beskrivs i boken. Sundstedt (1999, s165) menar att utseendet och kläderna spelar stor roll för tittarna och deras tolkningsprocess. Sandor har en muskulös kropp som samtidigt är smal och anpassad för balettdansens alla rörelser. Att Sandor har ett utländskt namn hörs tydligt, men när han visas för första gången i filmen ser han väldigt svensk ut. Detta tänker man på just eftersom namnet är väldigt speciellt. Butler (2007, s56) beskriver hur ett namn ger mycket information som man inte tänker på i början. Ett namn bär även på kulturella betydelser och i detta fall kan man även säga att namnet särskiljer Sandor från de övriga i berättelsen.

6.3.1.1. Humör

Vad gäller Sandors humör visas hans humörsvängningar tydligt även i filmen. Han är till en början passiv, blir sedan mer aggressiv, för att mot slutet bli lugnare igen.

I scenen när han ska gå av bussen, då Babak och Valle direkt är på honom, får tittaren ta del av hans passiva humör. Han säger inte ens ifrån när de slänger glåpord efter honom och när de tar tag i honom och knuffas. I mitten av filmen, precis under perioden av hans revolt mot mamman, får man ta del av hans aggressiva humör. Ett exempel är i scenen då han berättar för sin mamma att han tänker sluta med dansen. Ett annat exempel är då han är elak mot Tobbe på festen som de båda blir bjudna på.

Mot slutet av filmen när Sandor har lärt känna sig själv och vuxit som person, går han tillbaka till ett lugnare beteende. Han vågar säga vad han tycker och står på sig med sina åsikter och intressen. Ett exempel är scenen då han möter Ida direkt efter dansuppvisningen i slutet av filmen. Han är hård mot henne, säger exakt vad han tycker, men behåller ändå lugnet. Han framstår som en mogen kille som vet vad han vill.

6.3.1.2. Känslor

En stor fördel när det gäller film är det visuella. Just när det gäller känslor är det inte alltid så lätt att veta hur Sandor känner, men hans ansiktsuttryck och kroppsspråk avslöjar en hel del. Den ångest som Sandor upplever i boken över att han ljuger för Ida, får man inte se på samma sätt i filmen som i boken. Känslorna beskrivs tydligare i boken och även om man får se reaktioner och ett ansikte, blir det ett kortare intryck.

Rent generellt pratar Sandor inte lika mycket som han tänker. Att han är en kille med mycket tankar och funderingar är uppenbart. Det räcker att se hans ansiktsuttryck som nästan alltid är försjunket, med en finurlig min och en rynkad panna. Han verkar på något vis bekymrad över mycket, vilket syns i hans sorgsna utseende.

6.3.1.3. Sandors sociala roll och andras förväntningar på honom

Redan i början av filmen får tittaren reda på att Sandor blir mobbad. I scenen när vi får träffa Tobbe, Sandors enda riktiga vän, får man också snabbt reda på hur Tobbe är som person. Tobbe har inga som helst förväntningar på Sandor och det har inte Sandor på Tobbe heller. Å ena sidan är det uppenbart hur glad Sandor är över att Tobbe är hans vän, men å andra sidan tycker han att deras vänskap är pinsam och komplicerad. De är ju så olika.

På sätt och vis har Christina, Sandors balettkompis och första kärlek, också förväntningar på honom. I scenen då Sandor och hans mamma träffar Christina och hennes mamma på en balettoppvisning är samtalsämnet givet. Mammorna börjar tala om rollen som söks inför deras kommande paruppsättning. Trots att Christina enkelt kan se hur obekväm Sandor blir när mammorna pratar på om att Sandor absolut måste söka rollen, så säger Christina att hon också väldigt gärna vill att han ska söka den. Hans kärlek till Christina, som egentligen bara är en dröm som aldrig blir sann, gör honom osäker i hennes sällskap. De känner inte varandra, trots att de dansar tillsammans flera dagar i veckan. Sandor och Ida känner varandra mycket bättre, även innan de träffas på riktigt.

Mammans förväntningar på Sandor visar sig tydligt även i filmen. Hennes maniska, förbestämda frågor efter att Sandor kommer hem från träningen säger mycket om hennes

personlighet. Hennes blickar när Ida möter familjen i Göteborg för första gången visar tydligt vad hon tycker om Sandors tjejkompis från Internet. Hennes orättvisa tankar om att det är Ida som förstört för Sandor och att det är hennes fel att han slutade dansa säger också en hel del om hur mycket Sandors mamma brinner för dansen.

6.3.2. Ida

Tittaren möter som sagt Sandor allra först, men nästan direkt efter blir Ida också presenterad. Scenerna som presenterar deras situation alternerar, så man växelvis får reda på lika mycket om dem, under en kort tid i filmen. Första gången man träffar på Ida i filmen står hon med sina bästisar i kön till ett uteställe. Hennes ”position” visas upp direkt. Idas utseende i filmen stämmer väl överens med hur hon beskrivs i boken. Hennes sätt att klä sig och hennes sätt att vara inför kompisar och killar verkar mest vara en fasad. Rökning och festande är inget som hon mår bra av, men för henne blir det en fristad när allt annat känns hopplöst.

6.3.2.1. Humör

Idas häftiga humör visas upp i filmen på ett dramatiskt och levande sätt. Hennes sätt att uttrycka sig, som även presenterades i boken, är som hämtat från en dramalektion. Det verkar ibland vara för mycket, men det som visas är Idas verklighet. Det är denna alltifrån problemfria värld hon lever i, och det är det hon får stå ut med varje dag, och med tanke på det är det kanske inte så svårt att förstå sig på Idas humör.

En bidragande faktor till att Ida har ett svängande humör kan vara att hon ärvt en del av humöret från sin mamma. Antingen är det Ida som gör mamman upprörd eller tvärtom. Ett exempel på när mamman gör Ida upprörd är i scenen då hon kommer hem efter en shoppingrunda och mamman sitter med obetalda räkningar. Mamman är sur och aggressiv mot Ida, som tycker hon är en bortskämd skitunge som inte förstår pengars värde. ”Vet du vad en materialist är? Det är en sådan som bara bryr sig om grejer, Ida”. Ida tycker mamma är orättvis och vill minsann inte vara sämre. ”När du har legat och dreglat ner den där jävla äckliga soffan så är det pappa som har försörjt oss. Fattar inte du det eller? Du är så jäkla kass morsan! Fixar inte ens minsta lilla jävla skitjobb. Hur fan kan du stå ut med sig själv?”.

6.3.2.2. Känslor

Att följa Idas känslor är en berg- och dalbana. Det är aldrig svårt att läsa av Idas känslor. Hon visar det mer öppet än vad Sandor gör, eftersom hon använder sig av både det verbala och sitt kroppsspråk. Den ångest som Ida upplever i boken över att hon ljuger för Sandor, får man inte

se på samma sätt i filmen. I boken beskrivs känslorna mycket tydligare än i filmen. Intrycken som man får i filmen är kortare och även om ljud och bild kanske borde stärka upplevelsen, blir intrycket inte lika gripande.

Ett tillfälle i filmen då Ida mår dåligt efter ännu ett bråk med sin mamma, får man se en scen då hon sitter framför datorn (se bild 2). Hon tar kontakt med Sandor på chatten. Hennes ansikte visar att hon är ledsen, det syns inga tårar men hon ser bedrövad ut. Även genom ljudet, i detta fall arg och sorgsen musik, förstärks känslan av att Ida verkligen mår dåligt.

Bild 2: Ida.

Det är lätt att se hur Ida mår genom hennes kroppsspråk och ansiktsuttryck. Under helgen i Göteborg visas alla hennes olika känslor upp. När hon är som gladast umgås hon ensam med Sandor (se bild 3). Han gör henne lycklig och då är ingenting komplicerat. Ida glömmer helt enkelt bort de vanliga problemen och visar upp sin finaste sida, när hon är i Sandors närvaro. När de är tillsammans och är lyckliga pratar de knappt med varandra. För att få fram lyckan och glädjen används istället glad musik som ger rätt sinnesstämning.

Bild 3: Sandor & Ida.

6.3.2.3. Idas sociala roll och andras förväntningar på henne

Liksom i romanen förväntar sig Idas vänner att Ida alltid ska ställa upp och de ser verkligen upp till henne. Samtidigt är de väldigt avundsjuka och de vill i många fall, vara lika populära och häftiga som hon. Vännerna har stora förväntningar på Ida. Ett tydligt exempel ur filmen är då hennes bästisar pressar henne att hämnas på Vanja genom att strula med hennes kille. Det

är mest Therese som pressar henne och det händer under en fest då Ida sitter tillsammans med ett gäng och har det trevligt. För att pressa Ida och få henne att göra det som de vill använder de Idas mammas situation som hot. De vet mycket väl att Ida absolut inte vill att det ska komma ut att hennes mamma lider av en depression. Therese samtal med Ida har alltså en del baktanke och planering med sig.

Therese: ”Ska inte du ta och hängla upp Vanjas kille? Du ska hämnas, har du glömt det?” (Till de andra):
”Hallå, har ni hört om Idas morsa?”

Ida: ”Vad fan håller du på med?”

Therese: ”Det är så jävla sorgligt.” (fortfarande vänd till de andra).

Kille: (Tittar på Ida): ”Vadå?”

Therese: ”Har ni inte hört?”

Kille: ”Ida, vad snackar hon om?”

Ida: ”Lägg av nu Therese.”

Therese: ”Det är verkligen så jävla hemskt. Eller hur Ida?”

Efter Thereses blick vet Ida vad hon måste göra. Hon gör vad hon ska direkt, går upp på dansgolvet och hänglar med Vanja kille under tiden Vanja ser på. Hämnden är ljuv sägs det, men Idas ånger går inte att ta miste på. Hon lämnar festen genom att säga några väl valda ord till sina så kallade bästisar: ”Fy fan vad ni är sorgliga och äckliga. Ni kan dra åt helvete båda två, jag hatar er!”.

7. Avslutande diskussion

Mitt syfte med den här uppsatsen var att jämföra karaktärerna i romanen och filmen *Sandor slash Ida* för att komma åt vilka möjligheter som finns när det gäller karaktärsskildring i de olika medierna. Min frågeställning var formulerad enligt följande:

- Skiljer sig huvudkaraktärerna åt mellan boken och filmen, och i så fall på vilka sätt?

I min analys har jag arbetat med varje verk för sig och även med karaktärerna var för sig. Detta gjorde jag för att eventuella skillnader skulle framträda tydligare. Det finns vissa skillnader mellan karaktärerna i boken och filmen och framförallt möjligheterna för karaktärsskildring är olika i de båda medierna.

Romanen som form har många fördelar. Som läsare får man använda sin fantasi både vad gäller karaktärernas utseende och i viss mån även agerandet. Boken berättar mycket

bakgrundsfakta vilket gör att man förstår händelserna och konsekvenserna bättre. Det var dock svårt att förstå karaktärerna i alla delar av boken, emellanåt gick händelser och förklaringar lite väl fort.

Filmen har inte minst det visuella till sin fördel, utan även ljud. Möjligheten att använda flera sinnen samtidigt, främst syn och hörsel gör att man lättare kan ta till sig av vad som händer. Att se något på film är inte samma sak som att se det präntat svart på vitt. Karaktärernas kroppsspråk och ansiktsuttryck gör det mer levande och påtagligt. Ljudet ger möjlighet att stärka upplevelsen ännu mer, oavsett vilken känsla eller händelse som förmedlas. Ljudet och anpassad musik stärker glädjekänslor och även de svåra stunderna i filmen. Återigen gör det mycket för upplevelsen och även tolkningen av filmen. Trots en del beskrivningar ovan av hur bra ljudet anpassas till olika scener, är ändå denna film ganska tyst till skillnad från många andra filmer. Att filmen saknar berättarröst tror jag är en av anledningarna till att man inte får reda på lika mycket fakta och tankar som i boken. De tankar som trots allt presenteras i filmen berättas visserligen av Sandor och Ida, men de är relativt få. Man får helt enkelt inte reda på lika mycket bakgrundsfakta, vilket i sin tur gör att man till viss del blir förvirrad av handlingen. På samma vis som i boken gick handlingen lite väl fort emellanåt, vilket gjorde att man blev smått vilsen. Ett av de fenomen som Wilson (2003, s13) beskrivit gällande adaptation stämmer bra in på detta. Regissören ville antagligen få in så mycket händelser som möjligt i filmen vilket ledde till att händelser staplades på händelser. Detta i sin tur leder till att undertexten inte utvecklas, vilket innebär att man inte får reda på varför saker händer och vad konsekvenserna blir efteråt.

För att kunna svara så bra som möjligt på min frågeställning ville jag jobba med underfrågor för att kunna uppnå syftet med uppsatsen:

- Hur lär vi känna huvudkaraktärerna i boken respektive filmen när det gäller känslor, humör, deras sociala roll och andras förväntningar på dem?

Huvudkaraktärerna Sandor och Ida visar upp många sidor och det känns som att både tittare och läsare verkligen lär känna de båda. Man kommer nära karaktärerna, vill att det ska gå bra för dem och att problem som dyker upp skall lösas.

Sundstedt (1999, s165) berättar om hur en karaktär kan födas på olika sätt; att grundidén/intrigen skapas och ur den formas karaktären eller att karaktären föds och ur den formas intrigen. Jag skulle vilja säga att det förmodligen är en blandning av de två typerna som passar bäst in på den här berättelsen. Både Sandor och Ida blir påverkade av sättet de möts, men på samma sätt skulle intrigen aldrig skapas om det inte vore för hur de båda var som personer från början. Självklart påverkas karaktärens utformning och utveckling av vad

som händer i intrigen, precis som Sundstedt (1999, s165) beskriver det. Möten, relationer och hur karaktärerna reagerar i vissa situationer är mycket väsentligt, vilket jag tycker är en tydlig del i denna berättelse.

Butler (2007, s56) skriver om hur märkbart och meningsfullt det blir att frångå normerna gällande karaktärens utseende. I denna berättelse tycker jag att författaren och regissören definitivt har hjälpt detta på traven. Sandor i sina balettkläder och till vardags ganska mesiga klädstil och Ida med överdrivet mycket smink, tröjor som är korta så magen syns och starka färger ger ett starkt intryck för läsaren och tittaren.

I boken får man tidigt en beskrivning av hur Sandor och Ida ser ut, och även i filmen blir de tidigt presenterade. Detta första möte är enligt Sundstedt (1999, s165-166) mycket viktigt, eftersom det är då ett tycke ska uppstå. Han menar att detta förhållande mellan publik och karaktär utvecklas och förändras med tiden, vilket jag håller med om gällande denna berättelse. Berättelsen är som en berg- och dalbana och det går upp och ner gällande hur omtyckta karaktärerna är. Det är svårt att välja sida, alltså vem av Sandor och Ida som har rätt och fel i de olika situationerna som uppstår. En sak är i alla fall säker, det är svårt att tycka illa om de båda.

Sundstedt (1999, s166-168) använder två termer för att beskriva hur en karaktär är; sammansatt/öppen och sluten. I användning av dessa termer skulle jag vilja säga att Ida till viss del är en öppen karaktär och att Sandor till viss del är en sluten. Speciella och dominanta särdrag är viktiga och kan fungera som en nyckel in i karaktären. Sandors speciella särdrag är att han är tystlåten, begåvad och tankspridd. Idas särdrag är att hon kräver uppmärksamhet, är social och tankspridd. Sundstedt liknar denna process att lära känna karaktärerna, vid att skala lök; att man börjar med det yttersta lagret och sedan går djupare och djupare. I Sandor och Idas fall tycker jag att denna liknelse stämmer in perfekt.

Enligt Sundstedt (1999, s169) behöver man inte säga allt om en karaktär för att publiken ska uppleva den som sammansatt. När karaktären får både författarens/regissörens och publikens touch, känns den mer äkta. Detta sker i både boken och filmen.

Sundstedt (1999, s173-174) menar att publiken i första hand ska identifiera sig med karaktärens känsloliv. Detta görs i båda medietyperna. Man vill lära känna huvudkaraktärerna så bra som möjligt och för att göra detta har Sundstedt en idé om att man som åskådare ska ställa frågor till sig själv. Denna berättelse väcker frågor om främst djupare tankar, exempelvis: hur ska det gå för Ida om hennes mamma dör?, är Sandor verkligen lycklig när han dansar? eller hur dåligt kommer Ida må i framtiden av att hennes mamma betett sig som hon gjort? Att man som läsare/tittare verkligen bryr sig om karaktärernas öde tror jag gör

berättelsen starkare än vad många först tror. Berättelsen är en vem vinner-historia och precis som Sundstedt (1999, s170) beskriver denna, kan man kalla *Sandor slash Idas* dramaturgi för en psykologiserande dramaturgi, vilket betyder att den i hög grad bygger på en stark publikidentifikation med huvudkaraktärerna.

Gällande de vita fläckarna som Sundstedt (1999, s177-178) skriver om hur viktigt det är att bevara för att ge utrymme till publikens egna tankar och fantasier, tycker jag att detta har lyckats i både bok och film. Man kan omöjligt förstå allting och även när man läst klart boken eller sett klart filmen, finns det saker som inte är helt klara. Grubblandet fortsätter och det gör att varje individ som läser boken eller ser filmen tar åt sig av berättelsen på olika sätt.

I vem vinner-historiers uppbyggnad är det enligt Sundstedt (1999, s182) oerhört viktigt att man ser att karaktärerna genomgår en tydlig utveckling, vilket både Sandor och Ida gör, framförallt rent mognadsmässigt. För att det skulle bli någonting av Sandor och Idas relation behövde Sandor utvecklas och bli mer modig och självsäker samtidigt som Ida behövde komma ner med båda fötterna på jorden och lära sig att verkligen älska någon utan att bli rädd för att bli sviken. Sundstedt (1999, s184-185) skriver att i vem vinner-historien är huvudkonflikten och huvudkaraktärens utveckling de centrala och styrande faktorerna och utifrån detta byggs hela berättelsen, vilket *Sandor slash Ida* också är ett tydligt exempel på.

Min förhoppning var att resultatet av uppsatsarbetet också skulle bli något som jag kan använda som framtida gymnasielärare, i framtida undervisningssituationer, exempelvis för att diskutera filmatisering av romaner eller karaktärsskildringar i romaner och filmer. Jag känner att arbetet jag lagt ner med *Sandor slash Ida* definitivt är något jag kan använda mig av i min framtida lärarsituation. Materialet kan säkerligen bli användbart vid relationsfrågor och diskussioner om olika sorters kärlek. I diskussioner om olika mediers för- och nackdelar kan det även komma till stor användning.

Bild 4: Sandor slash Ida.

Källförteckning

Butler, Jeremy G. (2007), *Television – Critical Methods and Applications* Third Edition. Lawrence Erlbaum Associates, Publishers: Mahwah, New Jersey.

Kadefors, Sara (2001), *Sandor slash Ida*. Månocket, Bonnier Carlsen Bokförlag AB: Stockholm.

Koljonen, Johanna (2005), *Filmhandledning: Sandor slash Ida*.

<http://www.sfi.se/PageFiles/8208/SANDORSLASHIDA.PDF>

Utgiven av Svenska Filminstitutet 2005-03-07. Uppdaterad 2008-11-13. (Hämtat 2008-11-13)

Sundstedt, Kjell (1999), *Att skriva för film*. Ordfront förlag: Stockholm.

Wilson, Roger (2003), ”Varför filma en bok?”

http://www.sfi.se/sfi/IMAGES/_PDF_FILES/SE_PA_FILM/SKOLBIO/ARTIKLAR/VARFO_RFILMABOK.PDF Uppdaterad 2008-08-18. (Hämtat 2008-11-13)

Övrigt

Film: *Sandor slash Ida* (2005), Sverige.

Manus: Sara Kadefors. Regi: Henrik Georgsson. Distribution: Sandrew Metrome

Bilder

Bild 1: Bokomslag till pocketutgåvan, baserat på filmaffischen.

<http://www.barnboken.nu/cgi/kort/9789170012839.shtml> (Hämtad 2008-12-08)

Bild 2: Ida.

Bild 3: Sandor & Ida.

http://www.sfi.se/sfi/IMAGES/_PDF_FILES/SE_PA_FILM/SKOLBIO/FILMHANDLEDNING/SANDORSLASHIDA.PDF (Hämtad 2008-12-08)

Bild 4: Sandor slash Ida. http://film.nu/bild/recensionsbilder/sandor_slash_ida_350_196.jpg (Hämtad 2008-12-08)

Bilaga 1: Idas sista brev till Sandor

Hej Sandor! Om du bara visste hur många gånger jag börjat skriva till dej, hur många gånger jag har raderat alltsammans eller rivit sönder pappret. Jag vet, det är för sent att hålla på med en massa förlåt och sån skit, men jag gör det ändå.

Det är ju typ tusen år sen, den där helgen hos dej, den värsta helgen. Det är ingen idé att skylla på alkohol, alla gör det, jag har också gjort det, det är feigt som fan. Vad ska jag säga då? Jag vet inte om du hajade det, Sandor, men när vi träffades var jag fortfarande så himla svag. Jag visste ingenting om mej själv just då eller vad jag skulle göra med nåt och jag var fortfarande ledsen för vad mamma gjort... Jag hade längtat så efter den där helgen och hoppades massor och verkligen – det var ju underbart i början, men så... shit! Jag blev liksom osäker när du sa vissa saker och plötsligt visste jag inte alls vad jag skulle tro. Samma dag som vi åkte till stan så snackade din mamma med mej. Hon menade typ att det var mitt fel att du hade slutat dansa och att jag förstört ditt liv. What? Det var så hemskt! Jag blev helt konstig, visste inte hur jag skulle tänka. Men det var därför jag var sånt svin, tror jag. Nånstans ville jag bara förstöra för mej själv, allting var ändå kolsvart och utan framtid eller hopp. För oss två.

Vet inte om det hjälper att förklara, men nu är det i alla fall sagt. Du behöver inte svara, jag fattar om du hatar mej. Jag är inte likadan längre, ingenting är som förr. Mamma har stannat på ett jobb i över två månader nu. Jag har pluggat över sommaren och lyckats komma in på gymnasiet. Det går okej att plugga, jag mår bra. Du hade rätt, jag *är* inte dum i huvudet. Och så har jag galopperat över en äng på en häst. Lev ett bra liv. Jag tänker på dej. Ofta.

Ida (Kadefors 2001, s267–268).